

Podręczniki Prawnicze

Lech Gardocki

Prawo karne

24. wydanie
z testami online

| C.H.BECK

PODREČZNIKI PRAWNICZE

L. Gardocki • Prawo karne

W sprzedaży:

PRAWO KARNE, wyd. 6
Repetytoria Becka

KODEKS KARNY, wyd. 61
Twoje Prawo

PRAWO KARNE W PIGUŁCE, wyd. 3
Prawo w pigułce

**EDYCJA KARNA. KODEKS KARNY. KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO. KODEKS
KARNY WYKONAWCZY. 14 INNYCH AKTÓW PRAWNYCH**, wyd. 49
Teksty Ustaw Becka. Edycja Sądowa

Polecamy też bezpłatne czasopismo „Edukacja Prawnicza”.
Szukaj go na swojej uczelni oraz w księgarniach prawniczych C.H.Beck,

Lech Gardocki
profesor dr hab. nauk prawnych
Wydział Prawa Uniwersytetu SWPS

Prawo karne

24. wydanie

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2025

Propozycja cytowania:
L. Gardocki, Prawo karne, Warszawa 2025

Recenzent wydawniczy: prof. dr hab. *Małgorzata Król-Bogomińska*

Wydawca: *Lucyna Wyciszkiewicz-Pardej*

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując ją, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy cudzą własność i prawo!
Polska Izba Książki

Więcej o prawie autorskim na www.legalnakultura.pl

© Wydawnictwo C.H.Beck 2025

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa
e-mail: dok@beck.pl, tel.: +48 22 311 22 22

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: P.W.P. Intradruk, Warszawa

ISBN 978-83-8411-262-5, ISBN e-book 978-83-8411-263-2

Spis treści

Wykaz skrótów	XIX
Wykaz podstawowej literatury	XXV
Przedmowa	XXVII

Rozdział I. Zagadnienia wstępne	1
§ 1. Prawo karne na tle innych gałęzi prawa i dyscyplin naukowych	1
I. Pojęcie prawa karnego	1
II. Nauka prawa karnego i nauki pokrewne	5
§ 2. Funkcje prawa karnego	7
§ 3. Zasady prawa karnego	8
I. Zasada odpowiedzialności karnej za czyn	8
II. Zasada winy	10
III. Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej	11
IV. Zasada humanitaryzmu	13
V. Zasada <i>nullum crimen sine lege</i>	14
1. Uwagi ogólne	14
2. <i>Nullum crimen sine lege scripta</i>	15
3. <i>Nullum crimen sine lege certa</i>	17
4. Zakaz analogii	17
5. <i>Nullum crimen sine lege praevia (lex retro non agit)</i>	19
6. <i>Nulla poena sine lege</i>	20
§ 4. Szkoły i kierunki w nauce prawa karnego	21
I. Kierunek racjonalistyczno-humanitarny doby Oświecenia	21
II. Szkoła klasyczna	22
III. Szkoła antropologiczna (szkoła pozytywna)	23
IV. Szkoła socjologiczna	24
V. Inne kierunki w prawie karnym	25
1. Obrona społeczna	25
2. Nowa obrona społeczna	25
3. Neoklasycyzm	26
4. Abolicjonizm	26
§ 5. Zagadnienia kryminalizacji	27
I. Kryminalizacja i nauka o kryminalizacji	27
II. Opisowa nauka o kryminalizacji	28

III. Normatywna nauka o kryminalizacji	29
§ 6. Ustawa karna i jej stosowanie	31
I. Źródła polskiego prawa karnego	31
1. Kodeks karny	31
2. Przepisy innych dziedzin prawa	32
3. Konstytucja i umowy międzynarodowe	33
4. Judykatura i doktryna	34
II. Wykładnia przepisów prawa karnego	34
III. Normy prawnekarne	35
IV. Obowiązywanie ustawy karnej pod względem czasu	37
1. Wejście w życie	37
2. Czas popełnienia przestępstwa	37
3. Obowiązywanie ustawy karnej pod względem czasu	38
4. Ustawy epizodyczne	40
V. Obowiązywanie ustawy pod względem miejsca i osób	41
1. Uwagi ogólne	41
2. Zasada terytorialności	42
3. Zasada narodowości podmiotowej	44
4. Zasada narodowości przedmiotowej (ochronna) ograniczona	44
5. Zasada narodowości przedmiotowej (ochronna) nieograniczona	45
6. Zasada odpowiedzialności zastępczej	45
7. Zasada represji wszechświatowej	46
8. Moc prawna orzeczeń zagranicznych	46
VI. Immunitety	48
Rozdział II. Nauka o przestępstwie	52
§ 7. Ogólne pojęcie przestępstwa	52
I. Definicja przestępstwa	52
II. Przestępstwo jako czyn człowieka	52
III. Czyn zabroniony. Ustawowe znamiona przestępstwa	54
IV. Bezprawność czynu	55
V. Wina	57
VI. Społeczna szkodliwość	61
VII. Klasyfikacja przestępstw	63
1. Waga przestępstwa	63
2. Forma winy	64
3. Forma czynu	64
4. Znamię skutku	65
5. Typy przestępstw	65
6. Tryb ścigania	66
§ 8. Struktura przestępstwa	67
I. Uwagi ogólne	67

II. Podmiot przestępstwa	67
1. Wiek sprawcy	67
2. Nieletni	69
3. Młodociany	70
4. Przestępstwa indywidualne i przestępstwa powszechne	70
III. Strona przedmiotowa przestępstwa	71
IV. Formy czynu	72
1. Przestępstwa trwałe	72
2. Przestępstwa wieloosobowe	73
3. Przestępstwa wieloczynowe	74
V. Przestępstwa z zaniechania	74
1. Uwagi ogólne	74
2. Przestępstwa materialne z zaniechania	75
VI. Skutek czynu. Związek przyczynowy	78
1. Teoria ekwiwalencji	79
2. Teoria adekwatnego związku przyczynowego	81
3. Teoria relewancji	81
4. Obiektywne przypisanie	81
5. Przyczynowość zaniechania	82
VII. Strona podmiotowa przestępstwa	82
VIII. Formy winy umyślnej	83
1. Zamiar bezpośredni	84
2. Zamiar ewentualny	85
IX. Dodatkowe cechy umyślności. Przestępstwa kierunkowe	86
X. Formy winy nieumyślnej	87
1. Uwagi ogólne	88
2. Lekkoomyślność	88
3. Niedbalstwo	89
XI. Wina mieszana (kombinowana)	90
XII. Przedmiot przestępstwa	92
1. Uwagi ogólne	92
2. Podział przestępstw ze względu na przedmiot ochrony	92
3. Indywidualny, rodzajowy i ogólny przedmiot ochrony	94
4. Znaczenie przedmiotu ochrony przy interpretacji przepisu	95
5. Podobieństwo przestępstw	96
§ 9. Formy popełnienia przestępstwa	96
I. Uwagi ogólne	96
II. Sprawstwo. Współsprawstwo. Sprawstwo kierownicze	97
1. Sprawstwo	97
2. Współsprawstwo	97
3. Sprawstwo kierownicze	99
4. Indywidualizacja winy	100
III. Podżeganie i pomocnictwo	101
1. Uwagi ogólne	101

2. Podżeganie	102
3. Pomocnictwo	103
4. Uczestnictwo konieczne. Niepołączalność roli ofiary z rolą współdziałającego	106
IV. Odpowiedzialność podżegacza i pomocnika	107
1. Zakres	107
2. Wyłączenia odpowiedzialności	108
3. Prowokator	108
V. Formy stadialne przestępstwa	110
VI. Przygotowanie	110
1. Przygotowanie w sensie ścisłym	111
2. Wejście w porozumienie	111
3. Karalność przygotowania	111
4. Czynny żal	112
VII. Usiłowanie	112
1. Definicja	112
2. Zagrożenie karą	115
3. Usiłowanie nieudolne	115
4. Czynny żal	116
§ 10. Wyłączenie odpowiedzialności karnej	117
I. Uwagi ogólne	117
II. Wyłączenia przestępczości związane z pandemią COVID-19	118
§ 11. Kontratypy	121
I. Obrona konieczna	121
1. Definicja	121
2. Warunki	121
3. Dysproporcja dóbr	124
5. Problem bójki	126
6. Przekroczenie granic	126
II. Stan wyższej konieczności	128
1. Definicja	128
2. Stan wyższej konieczności a obrona konieczna	129
3. Rozwój instytucji	129
4. Bezpośrednie niebezpieczeństwo	130
5. Proporcja dóbr	130
6. Subsydiarność	131
7. Celowość działania	132
8. Konsekwencje	132
9. Kolizja obowiązków	133
10. Zawiniony stan wyższej konieczności	133
11. Wyłączenie stanu wyższej konieczności	134
12. Przekroczenie granic	135
III. Działanie w ramach uprawnień lub obowiązków. Zasada ustępliwości	135

IV. Zgoda pokrzywdzonego (zgoda dysponenta dobrem)	137
1. Definicja	137
2. Warunek pierwszy	138
3. Warunek drugi	139
4. Warunek trzeci	139
V. Czynności lecznicze	139
VI. Karcenie małoletnich	140
VII. Ryzyko sportowe	141
VIII. Ryzyko nowatorstwa	142
IX. Ostateczna potrzeba	143
X. Zwyczaj	143
§ 12. Wyłączenie winy	145
I. Niepoczytalność	145
II. Poczytalność ograniczona	147
III. Wprawienie się w stan odurzenia	147
IV. Stan nietrzeźwości	148
V. Błąd co do faktu	148
VI. Nieświadomość bezprawności czynu (błąd co do prawa)	151
1. Definicja	151
2. Zakres odpowiedzialności	152
3. Przepęstwo urojone	152
VII. Błąd co do kontratypu lub okoliczności wyłączającej winę	153
VIII. Rozkaz przełożonego	153
§ 13. Znikoma społeczna szkodliwość czynu	156
§ 14. Zbieg przestępstw i przepisów ustawy	158
I. Zbieg przestępstw. Kara łączna	159
1. Przesłanki zbiegu przestępstw	159
2. Wymiar kary łącznej	159
3. Ciąg przestępstw	160
4. Zbieg kar	161
5. Pozorny (pomijalny) zbieg przestępstw	161
6. Przepęstwo ciągłe	162
7. Czynności współkarane	164
II. Zbieg przepisów ustawy	165
1. Definicja	165
2. Kumulatywna kwalifikacja czynu	165
3. Pozorny zbieg przepisów	165

Rozdział III. Nauka o karze, środkach karnych, przypadku, środkach kompensacyjnych i środkach zabezpieczających

§ 15. Zagadnienia wstępne	168
I. Definicja przestępstwa	168
I. Pojęcie kary	168

II. Teorie kary	169
§ 16. System kar	171
I. Katalog kar	171
II. Kara grzywny	172
III. Kara ograniczenia wolności	173
IV. Kara pozbawienia wolności	174
V. Kara dożywotniego pozbawienia wolności	177
VI. Problem kary śmierci	177
§ 17. Środki karne	179
I. Uwagi ogólne	179
II. Pozbawienie praw publicznych	180
III. Zakaz zajmowania stanowisk, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej	182
IV. Zakaz prowadzenia określonej działalności w stosunku do małoletnich	183
V. Zakazy i nakazy określonych zachowań	183
VI. Zakaz wstępu na imprezę masową	184
VII. Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych	184
VIII. Zakaz prowadzenia pojazdów	184
IX. Świadczenie pieniężne	186
X. Podanie wyroku do publicznej wiadomości	186
XI. Degradacja	186
§ 18. Przepadek i środki kompensacyjne	187
I. Przepadek przedmiotów lub korzyści majątkowych	187
II. Nawiązka	189
III. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę	191
§ 19. Zaniechanie ukarania sprawcy	191
I. Uwagi ogólne	191
II. Niepodleganie karze	192
III. Abolicja	192
IV. Odstąpienie od wymierzenia kary	193
V. Warunkowe umorzenie postępowania karnego	194
§ 20. Sądowy wymiar kary	197
I. Zasady sądowego wymiaru kary i środków karnych	197
II. Dyrektywy sądowego wymiaru kary	198
1. Dyrektywy ogólne	199
2. Wymiar kary nieletnim i młodocianym	205
3. Wymiar grzywny	205
4. Dyrektywy szczegółowe	205
III. Zaostrzenie ustawowego wymiaru kary	205
IV. Nadzwyczajne złagodzenie kary	206
1. Istota nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 6 KK)	206

2. Podstawy nadzwyczajnego złagodzenia kary	207
3. Przypadki szczególne	207
4. Zbieg podstaw	208
V. Warunkowe zawieszenie wykonania kary	208
1. Uwagi ogólne	208
2. Istota warunkowego zawieszenia	209
3. Przesłanki zastosowania	210
4. Okres próby, wymierzenie grzywny	211
5. Obowiązki	211
6. Zarządzenie wykonania	212
§ 21. Zmiana kary orzeczonej	213
I. Warunkowe przedterminowe zwolnienie	213
1. Istota warunkowego zwolnienia	213
2. Przesłanki	213
3. Okres próby, dozór	214
4. Odwołanie warunkowego zwolnienia	215
5. Warunkowe zwolnienie przy zbiegu kar	216
6. Dozór elektroniczny	216
II. Kary zastępcze i zmiana kar w toku ich wykonywania	216
III. Ułaskawienie. Amnestia	217
1. Ułaskawienie	217
2. Amnestia	218
§ 22. Środki zabezpieczające	218
I. Istota środków zabezpieczających	219
II. Stosowanie środków zabezpieczających	219
III. Środki zabezpieczające o charakterze administracyjnym	222
§ 23. Przedawnienie. Zatarcie skazania	223
I. Przedawnienie	223
1. Uwagi ogólne	223
2. Przedawnienie ścigania	224
3. Przedawnienie wyrokowania	225
4. Przedawnienie kary	226
5. Spoczywanie biegu przedawnienia	226
6. Wyłączenie przedawnienia	227
II. Zatarcie skazania	228
Rozdział IV. Poszczególne przestępstwa	231
§ 24. Przestępstwa przeciwko pokojowi, przeciwko ludzkości i przestępstwa wojenne	231
I. Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstwa wojenne w prawie karnym międzynarodowym	231
II. Przestępstwa przeciwko pokojowi, przeciwko ludzkości i przestępstwa wojenne w prawie polskim	233

§ 25. Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej	235
I. Uwagi ogólne	236
II. Zdrada główna. Zamach stanu	237
1. Zdrada główna	237
2. Zamach stanu	238
III. Zdrada dyplomatyczna	238
IV. Szpiegostwo i dezinformacja wywiadowcza	238
1. Szpiegostwo	238
2. Dezinformacja wywiadowcza	240
V. Czynny żal	240
VI. Znieważanie Narodu	240
VII. Zamach na Prezydenta RP	241
VIII. Znieważanie symboli państwowych	241
IX. Zamachy na funkcjonariuszy państw obcych	242
X. Przepisy ogólne	242
§ 26. Przestępstwa przeciwko obronności	242
I. Uwagi ogólne	243
II. Zamach na jednostkę sił zbrojnych (dywersja)	243
III. Służba w obcym wojsku	243
IV. Uchylenie się od służby wojskowej	244
§ 27. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	245
I. Zabójstwo, morderstwo i zabójstwo w afekcie	245
1. Zabójstwo	245
3. Zabójstwo w afekcie	248
II. Przygotowanie do zabójstwa	249
III. Przyjęcie zlecenia zabójstwa	249
IV. Dzieciobójstwo	250
V. Zabójstwo eutanatyczne	250
VI. Namowa lub pomoc do samobójstwa	251
VII. Nieumyślne spowodowanie śmierci	252
VIII. Przestępstwa związane z aborcją	252
1. Uwagi ogólne	252
2. Historia uregulowania problemu	253
3. Regulacja	254
IX. Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	256
X. Bójka i pobicie	257
XI. Narażenie na niebezpieczeństwo	258
XII. Nieudzielenie pomocy w niebezpieczeństwie	259
XIII. Przestępstwa związane z problemem narkomanii	260
§ 28. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu	261
I. Sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego albo jego niebezpieczeństwa	261
II. Inne postacie powszechnego niebezpieczeństwa	262

III. Piractwo w komunikacji wodnej, powietrznej lub lądowej	263
IV. Finansowanie terroryzmu	264
V. Postanowienia ogólne	264
§ 29. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	264
I. Katastrofa komunikacyjna	265
II. Wypadek komunikacyjny	266
III. Zaostrzenie ustawowego wymiaru kary	267
IV. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości	268
V. Inne przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	269
§ 30. Przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu	269
I. Niszczenie świata roślinnego lub zwierzęcego	270
II. Zanieczyszczanie środowiska	270
III. Zaostrzenie ustawowego wymiaru kary	271
IV. Działanie na szkodę terenu prawnie chronionego	272
§ 31. Przestępstwa przeciwko wolności	272
I. Uwagi ogólne	272
II. Pozbawienie człowieka wolności	272
III. Handel ludźmi (art. 189a § 1 KK)	273
IV. Groźba karalna	274
V. Uporczywe nękanie (stalking)	275
VI. Zmuszanie	276
VII. Naruszenie miru domowego	277
VIII. Prawnokarna ochrona wolności sumienia i wyznania	278
§ 32. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności	280
I. Uwagi ogólne	280
II. Zgwałcenie	281
III. Obcowanie płciowe lub czynność seksualna z wykorzystaniem bezradności innej osoby lub znacznego ograniczenia poczytalności	284
IV. Nadużycie zależności	285
V. Czynności seksualne z dzieckiem (czyn lubieżny)	286
VI. Kazirodstwo	288
VII. Rozpowszechnianie pornografii	288
VIII. Zmuszanie do prostytucji	291
IX. Inne przestępstwa związane ze zjawiskiem prostytucji	291
1. Systemy prawnej regulacji prostytucji	291
2. Typy przestępstw	292
§ 33. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece	293
I. Bigamia	293
II. Przestępstwo znęcania się	294
III. Rozpijanie małoletniego	295
IV. Uchylanie się od alimentacji	295
V. Porzucenie lub uprowadzenie dziecka lub osoby bezradnej	296

1. Porzucenie	296
2. Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego	297
VI. Nielegalna adopcja	297
§ 34. Przestępstwa przeciwko czci	298
I. Zniesławienie	298
1. Zakres pojęcia	298
2. Prawo do informacji	299
3. Fakty i oceny	299
4. Działanie w ramach uprawnień	300
5. Zniesławienie a krytyka	300
6. Forma zarzutu	301
7. Upublicznienie wyroku. Nawiązka	302
8. Typ kwalifikowany	302
II. Zniewaga	302
III. Naruszenie nietykalności cielesnej	303
§ 35. Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową	304
I. Naruszanie uprawnień pracowniczych lub zasad BHP	304
II. Narażanie pracownika na niebezpieczeństwo	305
III. Niezawiadomienie o wypadku	305
§ 36. Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego	305
I. Uwagi ogólne	306
II. Naruszenie nietykalności i czynna napaść na funkcjonariusza	306
1. Naruszenie nietykalności	306
2. Czynna napaść	307
III. Przemoc i groźba wobec urzędów i ich funkcjonariuszy. Utrudnianie kontroli	307
IV. Fałszywy alarm	308
V. Zniewaga funkcjonariusza lub organu	309
VI. Przywłaszczenie funkcji	310
VII. Płatna protekcja	310
VIII. Łapownictwo	311
1. Uwagi ogólne	311
2. Sprzedajność	312
3. Kwalifikowane typy sprzedajności	314
4. Przekupstwo	314
IX. Nadużycie władzy	315
§ 37. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	316
I. Wywieranie wpływu na sąd	316
II. Fałszywe zeznania	316
III. Fałszywe oskarżenie. Fałszywe zawiadomienie. Zatajenie dowodów niewinności	318

IV. Tworzenie fałszywych dowodów	319
V. Poplecznictwo	320
VI. Niezawiadomienie o przestępstwie	322
VII. Inne przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	323
1. Bezprawne naciski	323
2. Wymuszanie zeznań	323
3. Naruszenie tajemnicy postępowania karnego	324
4. Bezprawne samouwolnienie się	325
5. Bezprawne uwolnienie więźnia	326
6. Nadużycie czasowego zwolnienia	326
7. Niestosowanie się do zakazu	326
8. Klauzula ogólna	327
§ 38. Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum	328
I. Przestępne naruszanie prawa wyborczego	328
II. Przeszkadzanie wyborom	328
III. Bezprawny wpływ na wybory	329
IV. Łapownictwo wyborcze	329
V. Naruszenie tajności głosowania	329
VI. Inne przestępstwa wyborcze	329
§ 39. Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu	330
I. Uwagi ogólne	330
II. Wzięcie zakładnika	331
III. Udział w zbiegowisku publicznym. Naruszanie wolności zgromadzeń	332
IV. Zakłócenie działania sieci lub linii	332
V. Przestępne nadużywanie wolności wypowiedzi	333
VI. Związek przestępny. Zorganizowana grupa przestępcza	335
VII. Naruszenie przepisów dotyczących broni palnej	336
VIII. Nielegalne przekroczenie granicy	336
§ 40. Przestępstwa przeciwko ochronie informacji	337
I. Naruszenia tajemnicy państwowej	337
II. Naruszenie tajemnicy zawodowej i służbowej	338
III. Naruszenie tajemnicy korespondencji. Naruszenie sfery życia prywatnego	339
1. Tajemnica korespondencji	339
2. Naruszenie sfery życia prywatnego	339
IV. Uniemożliwianie lub utrudnianie dostępu do informacji	340
§ 41. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów	342
I. Fałsz materialny dokumentu	342
II. Fałsz intelektualny dokumentu	343
III. Niszczenie dokumentów lub znaków granicznych	344
IV. Przestępstwa przeciwko dokumentom tożsamości	345
V. Fałszowanie faktur	345

§ 42. Przestępstwa przeciwko mieniu	346
I. Uwagi ogólne	346
II. Kradzież. Kradzież z włamaniem	347
1. Kradzież zwykła	347
2. Bezprawne uzyskanie programu komputerowego	349
3. Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278 § 3a KK)	349
4. Kradzież z włamaniem	349
III. Rozbój i kradzież rozbójnicza	349
1. Rozbój	350
2. Kradzież rozbójnicza	350
IV. Wymuszenie rozbójnicze	351
V. Przepisy wspólne	352
VI. Przywłaszczenie	352
VII. Nadużycie telefonu	353
VIII. Oszustwo	353
IX. Oszustwo komputerowe	356
X. Niszczenie lub uszkodzanie mienia	356
XI. Kradzież leśna	356
XII. Porwanie pojazdu	357
XIII. Pasterstwo	358
1. Pasterstwo umyślne	358
2. Pasterstwo nieumyślne	358
XIV. Typy kwalifikowane przestępstw przeciwko mieniu	359
XV. Czynny żal przy przestępstwach przeciwko mieniu	359
§ 43. Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu	360
I. Nadużycie zaufania. Niegospodarność	360
1. Nadużycie zaufania	360
2. Niegospodarność	361
II. Łapownictwo gospodarcze i sportowe	362
III. Oszustwo kredytowe lub subwencyjne	363
IV. Oszustwo ubezpieczeniowe	364
V. Pranie brudnych pieniędzy	364
1. Pranie brudnych pieniędzy	364
2. Współdziałanie pracownika banku	365
3. Typ kwalifikowany. Czynny żal	365
VI. Przestępstwa na szkodę wierzycieli	366
VII. Nierzetelne prowadzenie dokumentacji	367
VIII. Lichwa	367
IX. Udamnienie przetargu	368
X. Usuwanie lub fałszowanie oznaczeń towaru	369
XI. Oszustwo licznikowe	369
XII. Typy kwalifikowane	369
XIII. Zabór tablicy rejestracyjnej	369

XIV. Uregulowania wspólne	370
1. Rozszerzenie pojęcia podmiotu	370
2. Podwyższenie wysokości grzywny	370
3. Czynny żal	370
§ 44. Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi	371
I. Fałszowanie pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi pomiarowych	371
1. Fałszowanie pieniędzy	371
2. Puszczanie w obieg	372
3. Przygotowanie	372
4. Fałszowanie znaków wartościowych lub urzędowych	372
5. Fałszowanie narzędzi pomiarowych	373
6. Przepadek przedmiotów	373
II. Fałszowanie dokumentacji w obrocie papierami wartościowymi ...	373
Indeks rzeczowy	375

Wykaz skrótów

1. Akty normatywne

AlkU.....	ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.)
BezpWewnU	ustawa z 24.5.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 812 ze zm.)
EKPC	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 383)
KK z 1932 r.....	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.7.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
KK z 1969 r.	ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
KKS	ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 628 ze zm.)
KKW	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 706 ze zm.)
KodeksWyb.....	ustawa z 5.1.2011 r. – Kodeks wyborczy (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 365)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KP	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 277 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 572)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.)
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 2119 ze zm.)
MPPOiP	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)